

Ervaringsdeskundige jongeren over schulden en criminaliteit

Ervaringsdeskundige jongeren over schulden en criminaliteit

Hoe kijken jongeren hier zelf tegenaan?

Megan Voogt BSc

Utrecht, 27-06-2011

Universiteit Utrecht

Masterthesis Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Begeleiding: Dr. C. Baerveldt

Stichting Alexander

Begeleiding: K. Jurrius

Samenvatting

Het schuldprobleem onder jongeren staat steeds meer in de belangstelling. Ook jeugdcriminaliteit is een blijvend verschijnsel in de samenleving en belangstelling. Naar een mogelijk verband tussen schulden en criminaliteit onder jongeren is echter nog geen onderzoek gedaan. Door middel van 12 half open interviews is onderzocht hoe ervaringsdeskundige jongeren zelf een verband zien tussen schulden en criminaliteit en welke maatregelen zij relevant vinden. Geld is erg belangrijk voor de respondenten. Schulden ontstaan door een gebrek aan financieel inzicht. Criminaliteit wordt echter doelbewust gepleegd om aan geld te komen. Status wordt aan het hebben van dure spullen ontleend, niet aan het plegen van criminaliteit of het hebben van schulden. De omgeving maakt schulden en criminaliteit makkelijk volgens de jongens. Het onderhouden van een hoog uitgavenpatroon is een oorzaak voor schulden en criminaliteit. Schulden maakt criminaliteit verleidelijk. Het hangt echter van de persoon en toekomstvisie af of iemand met schulden de criminaliteit in gaat. Een passende opleiding en leuk werk zouden schulden en criminaliteit kunnen verminderen.

The debt problem among youth is increasingly in the spotlight. Also, juvenile delinquency is an ongoing phenomenon in society and in interest. A possible link between debt and crime among youth has not yet been researched. Through 12 semi-structures interviews there is examined how young people experience the relationship between debt and crime. Also what measures they would find relevant. Money is very important to the respondents. Debt is mostly caused by a lack of financial understanding. But crime is perpetrated deliberately in order to get money. The respondents get status through expensive things, not through committing crime or being in debt. Debt and living environment makes crime easier to get involved with. Maintaining a high level of spending and debt is a cause of crime. Debt allures crime. However, it depends on the person and his or her future, whether someone with debt goes into crime. Appropriate schooling and good work would reduce debt and crime.

Inleiding

Schulden onder jongeren komen in de huidige samenleving steeds vaker voor (Van Heijst & Verhagen, 2009). Jongerenomroep BNN heeft onlangs met het televisieprogramma *De nationale geldtest* het schuldprobleem onder jongeren dan ook onder de aandacht proberen te brengen (<http://sites.bnn.nl/page/denationalegeldtest/>). Uit onderzoek van Van Heijst en Verhagen (2009) blijkt dat veel jongeren niet weten hoe ze met geld om moeten gaan. Deze jongeren hebben een gebrek aan kennis ten opzichte van wat van hen verwacht wordt. In de huidige samenleving wordt van jongeren verwacht dat zij zelf verantwoordelijkheid nemen bij het maken van financiële beslissingen terwijl ze hier nog niet (volledig) toe in staat zijn.

In de literatuur wordt gesproken van problematische schulden. Schulden zijn problematisch wanneer men van het inkomen na het aftrekken van de vaste lasten, de schulden niet (maandelijks) af kan lossen (Ommeren, Ruig & Vroonhof, 2009)

Uit onderzoek van Van Heijst en Verhagen (2009) blijkt dat het hebben van schulden op zichzelf een probleem is, maar dat dit ook voor andere problemen kan zorgen. Zo kunnen jongeren met schulden sociaal geïsoleerd raken, in armoede terecht komen of vervallen in (kleine) criminaliteit. Ook uit onderzoek van Turner, Preston, Saunders, McAvoy en Jain (2009) blijkt dat schulden kunnen leiden tot criminaliteit. Uit dit onderzoek komt namelijk naar voren dat een gokverslaving, waardoor financiële problemen ontstaan zoals schulden, kan leiden tot vermogensdelicten (Turner et al., 2009).

Zoals hierboven is besproken, kunnen jongeren door schulden vervallen in andere problematiek, zoals criminaliteit. Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar een direct verband tussen schulden en criminaliteit onder jongeren (WODC, 2010). Dit onderzoek laat ervaringsdeskundige jongeren aan het woord over, huns inziens, het verband tussen schulden en criminaliteit. In dit onderzoek zijn ervaringsdeskundige jongeren, jongeren die zelf schulden hebben en criminaliteit plegen of jongeren die dit in hun directe omgeving zien. Het is relevant om ervaringsdeskundige jongeren naar hun inzichten en ervaringen te vragen omdat dit informatie uit eerste hand is. Het is gebruikelijk om de visie van jongeren mee te nemen omdat dit het totale beeld sterk kan bewijzen. Dit onderzoek maakt een start naar dat totale beeld door het beeld van jongeren weer te geven. Daarnaast toetst dit onderzoek of literatuur over schulden en criminologische theorieën ook volgens ervaringsdeskundige jongeren schulden en/of criminaliteit verklaren.

De onderzoeksvragen voor dit onderzoek luiden: (1) Hoe zien ervaringsdeskundige jongeren een verband tussen schulden en criminaliteit? (2) Welke maatregelen zien deze jongeren als relevant?

Literatuur

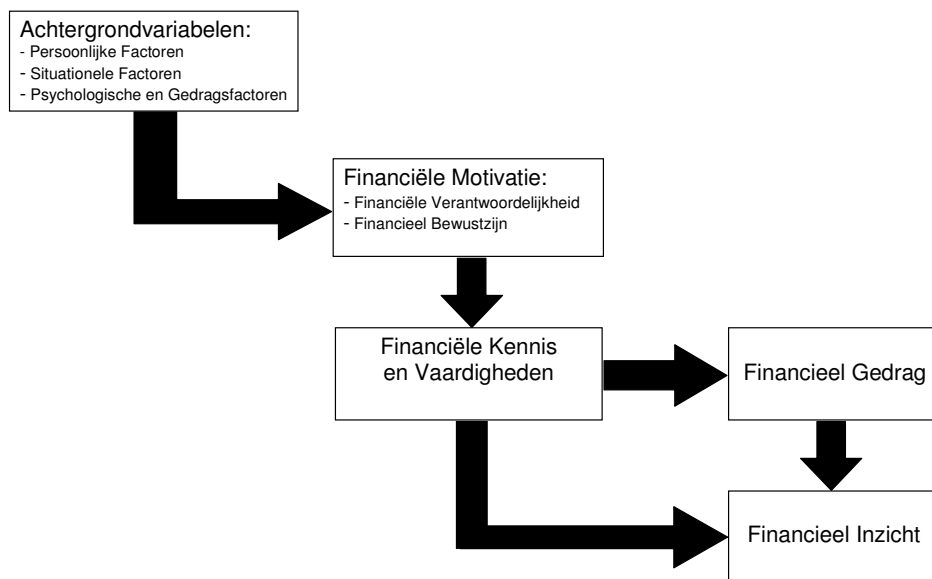
Er is geen literatuur die zowel schulden als criminaliteit bij jongeren verklaart. Daarnaast is er weinig literatuur die schulden onder jongeren verklaart (WODC, 2010). Zoals blijkt uit Lissenberg, van Ruller en van Swaaningen (2001) is er naar criminaliteit wel veel onderzoek gedaan en bestaan er verschillende criminologische theorieën. Hieronder zal literatuur over schulden en enkele criminologische theorieën besproken worden. Wat betreft schulden zullen financieel inzicht, spanning en status besproken worden. De besproken criminologische verklaringen zijn de gelegenheidstheorie, de zelfcontroletheorie, de general strain theory, en de risicobenadering.

Financieel inzicht

Onderzoek van Nibud (2008) stelt dat het van belang is om te beschikken over financiële kennis en inzicht zodat de eigen financiële situatie gecontroleerd blijft. Uit onderzoek van Claassen, Polman en Katteler (2008) blijkt echter dat tweederde van de onderzochte leerlingen (op het voortgezet onderwijs en het MBO) aangeeft over te weinig financiële vaardigheden te beschikken. Ook uit onderzoek van Van Heijst en Verhagen (2009) blijkt dat jongeren zelf aangeven niet goed met geld te kunnen omgaan.

In het onderzoek van De Gier, Verschoor, Frijns en Lehnert (2007) is een financieel-inzichtmodel ontwikkeld om financieel inzicht meetbaar te maken. In dit model wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen kennis en handelen. Om financieel inzicht meetbaar te maken onderscheiden zij een aantal factoren, namelijk: persoonlijke factoren, situationele factoren, psychologische en gedragsfactoren, financiële verantwoordelijkheid, financiële motivatie, financieel bewustzijn, financiële kennis, en financiële vaardigheid. In bijlage 1 is een beschrijving van de concepten volgens De Gier et al. (2007) opgenomen. De concepten zijn van invloed op het uiteindelijke financiële inzicht en het financiële gedrag. In figuur 1 is het model schematisch weergegeven. De factoren bepalen het financiële inzicht. Een lage score op deze factoren zal dus zorgen voor een laag financieel inzicht, wat kan leiden tot financiële problemen, zoals schulden.

Figuur 1. Schematisch model financieel inzicht (De gier et al., 2007)

Schulden en spanning

In de literatuur over schulden komt het een en ander over spanning naar voren. Dwyer, McCloud en Hodson (2011) stellen dat schulden mogelijk de enige manier zijn om levensdoelen te realiseren voor jongeren in de lage- en middenklasse. Het kan zo zijn dat jongeren uit de lage- en middenklasse te weinig geld hebben om hun levensdoelen te realiseren en zij hun uitvlucht in schulden zoeken. Er is dan sprake van spanning tussen levensdoelen en de middelen om deze te bereiken. Daarnaast noemen Dwyer et al. (2011) een verband tussen schulden en status. Zij geven aan dat schuld een essentiële bijdrage aan statusverwerving kan leveren. Krediet geeft mensen namelijk de mogelijkheid doelen te verwezenlijken die met alleen hun inkomen niet gerealiseerd zouden kunnen worden. Zij stellen zelfs dat het ontbreken van toegang tot krediet een belangrijke oorzaak van sociale uitsluiting is. Het is namelijk algemeen aanvaard dat toegang tot krediet een belangrijk sociaal goed is in de moderne kapitalistische economieën. Uit onderzoek van Noorda en Pehlivan (2009) blijkt, naast de vele andere oorzaken, dat ook het belang van eer en status een oorzaak is voor het hebben van schulden onder risicojongeren. Stichting weet wat je besteed (2011) geeft ook aan dat onder andere de gevoeligheid voor status bepaalt hoe jongeren met geld omgaan.

Spanningsbenadering

De traditionele spanningsbenadering is die van Merton uit 1938 en 1968 (Froggio, 2007). Anomie is een belangrijk begrip binnen de spanningsbenadering. Anomie is het gat tussen de culturele doelen van een samenleving en de legitieme middelen waarover maatschappelijke groepen beschikken om die doelen te realiseren. Het dominante doel is het verwerven van materieel succes door een geslaagde maatschappelijke positie. Dit materiële succes uit zich in geld en status. Structurele

uitsluiting van middelen om deze doelen te bereiken kan leiden tot het inzetten van illegale middelen om deze doelen te bereiken (Miedema, 1997). Een aantal empirische studies kon deze theorie echter niet ondersteunen (Froggio, 2007).

Agnew's 'general strain theory' (GST) kan beschouwd worden als de meest recente en complete criminele spanningsbenadering. GST heeft een significante hoeveelheid empirisch bewijs verzameld (Froggio, 2007). Naast het nastreven van doelen stelt deze theorie dat ook wordt geprobeerd pijn of ongewenste situaties te vermijden. Wanneer deze geblokkeerd worden is dit een bron voor frustratie (Lissenberg et al., 2001). Agnew (2001, 2006) stelde onder andere het verlangen naar veel geld in een korte periode vast als een strain die meest waarschijnlijk criminaliteit veroorzaakt.

Risicobenadering

De risicobenadering van Marianne Junger tracht met een andere vorm van spanning het plegen van criminaliteit te verklaren, namelijk risico nemen. Uit het onderzoek van Junger (2001) blijkt dat mensen die risicovol gedrag in het verkeer laten zien die tot ongelukken leiden, een vergrote kans hebben op het hebben van een strafblad voor gewelddadige criminaliteit, het plegen van vandalisme, het plegen van armoede criminaliteit, en het plegen van verkeerscriminaliteit. De resultaten ondersteunen het idee dat er een onderliggende factor is tussen risicovol gedrag in het verkeer en crimineel gedrag. Deze onderliggende factor kan bestempeld worden als risico nemen, impulsiviteit en gebrek aan zelfcontrole.

Gelegenheidstheorie

Binnen de gelegenheidstheorie bepaalt de situatie grotendeels in hoeverre het mogelijk is een bepaald delict te plegen. Bepaalde vormen van criminaliteit ontstaan doordat de gelegenheid ertoe wordt geboden. Een gelegenheid wil zeggen 'de mogelijkheid een doelwit te bereiken', Uitgebreider wordt ook wel gesteld: 'de mogelijkheid een doelwit te bereiken en vervolgens weg te nemen, te vernielen, te beroven of met geweld te bejegenen' (Lissenberg et al., 2001). Er wordt dus een gelegenheid tot criminaliteit geboden waar jongeren gebruik van maken.

Zelfcontroletheorie

Gottfredson en Hirschi (1990) zien een verklaring voor het plegen van criminaliteit in de zelfcontroletheorie. Door een lage zelfcontrole kan men weinig weerstand bieden aan verleidingen op korte termijn. Deze mensen zullen sneller op illegale wijze hun behoefte bevredigen, ongeacht de sociale en maatschappelijke consequenties op lange termijn (Junger, Terlouw, van der Heijden en Rutenfrans, 1995; Lissenberg et al., 2001). Uit onderzoek van Kleemans, Weerman en Enhus (2007) blijkt dat mensen met een lage zelfcontrole hun hele leven, meer dan anderen, te maken zullen

krijgen met onder andere onderwijsachterstand, werkloosheid, crimineel gedrag en (andere) vormen van riskant en ongezond gedrag.

Er is dus een aantal theorieën die schulden en criminaliteit afzonderlijk verklaren. In dit onderzoek zal het beeld van ervaringsdeskundige jongeren wat betreft schulden en criminaliteit bekeken worden. Interessant is om te kijken of het beeld dat de ervaringsdeskundige jongeren van schulden en/of criminaliteit hebben, overeenkomt met een of meer van bovenstaande theorieën. Mogelijk sluiten de theorieën wat betreft schulden aan op het beeld van jongeren van schulden en sluiten de criminologische theorieën aan op het beeld van jongeren van criminaliteit. Het kan zijn dat jongeren schulden verklaren in overeenstemming met een of meer criminologische theorieën. Daarnaast zou het kunnen dat jongeren een verband tussen schulden en criminaliteit verklaren in overeenstemming met een van bovenstaande theorieën.

Methode

In deze paragraaf zullen de methode van dit onderzoek besproken worden. Het onderzoeksdesign, informatie over de respondenten, het proces van dataverzameling, de data-analyse en de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek zullen afzonderlijk van elkaar besproken worden.

Onderzoeksdesign

Er zijn twaalf halfopen interviews gehouden met jongens tussen de 17 en 27 jaar. (17, 18 (3x), 19 (2x), 22, 23 (2x), 25 en 27 (2x)). Hierbij is gebruik gemaakt van een interviewleidraad. De respondenten werden geselecteerd op hun ervaringen met schulden en/of criminaliteit. Dit konden zowel eigen ervaringen als ervaringen van mensen uit hun directe omgeving zijn. Alle respondenten waren ervaringsdeskundige. Er is met de jongens gepraat over geld, schulden en criminaliteit. De interviews zijn opgenomen, volledig getranscribeerd en vervolgens met behulp van MAXQDA geanalyseerd (MAXQDA, 2007).

Respondenten

Er is landelijk gezocht naar respondenten, ervaringsdeskundige jongeren op het gebied van schulden en criminaliteit. De doelgroep bleek, zoals verwacht, lastig te vinden, te benaderen en vervolgens tot deelname te bewegen. In eerste instantie vielen onder ervaringsdeskundige jongeren, jongeren die zelf ervaring hadden met zowel schulden als criminaliteit, maar omdat deze doelgroep zo moeilijk te benaderen was en de jongens niet graag toegaven zelf crimineel te zijn, is de definitie bijgesteld. Onder ervaringsdeskundige jongeren vielen ook jongeren die schulden en criminaliteit in hun directe

omgeving hebben ervaren. De meeste respondenten hadden echter zelf ervaring met zowel schulden als criminaliteit. Dankzij Stichting Alexander was het mogelijk de respondenten 15 euro voor hun medewerking aan te bieden. Er is landelijk een brede groep mensen en instellingen, die contact met de doelgroep hebben, benaderd via mail en telefoon. De meeste contacten konden helaas niets voor het onderzoek betekenen. Dankzij een erg enthousiaste jongerenwerker uit Utrecht en een schuldhulpverlener uit Arnhem hebben twaalf jongeren uiteindelijk hun verhaal willen doen. Elf van de twaalf respondenten wonen en zijn opgegroeid in dezelfde buurt in Utrecht. De twaalfde respondent staat los van de elf respondenten en is opgegroeid in Den Haag, hij woont nu in Arnhem. De interviews geven dus voornamelijk een goed beeld over een groep jongens uit een wijk in Utrecht.

Dataverzameling

Er is op een voor de jongens bekende en veilige locatie gesproken, namelijk het buurthuis. Hier was een kamer beschikbaar voor het interview. Het interview met de jongen uit Arnhem heeft bij hem thuis plaatsgevonden. Vooraf werd de anonimiteit van de respondent en de objectiviteit van de interviewer gewaarborgd. Aan de respondenten is gevraagd of het interview opgenomen mocht worden. Slechts één respondent had hier moeite mee. Deze respondent verklaarde dat hij vond dat hij een herkenbare stem heeft. Met deze respondent is afgesproken om het geluidsfragment na het onderzoek te wissen. Er is eerst gesproken over de betekenis van en omgang met geld. Vervolgens over de ervaringen met, oorzaken en gevolgen van schulden. Daarna is er gesproken over de ervaringen met, oorzaken en gevolgen van criminaliteit en hierop aansluitend over een mogelijk verband tussen schulden en criminaliteit. Tot slot is er gesproken over maatregelen oftewel het verminderen of voorkomen van schulden en/of criminaliteit. De meeste jongens leken zich voor de door hun uitgevoerde criminele activiteiten te schamen. Vaak wilden ze niet vertellen wat ze gedaan hadden of praatten ze over iemand anders, terwijl dit later over henzelf bleek te gaan. Na de eerste zes interviews is de gespreksleidraad aangepast om het gesprek beter te laten verlopen.

Data-analyse

De interviews zijn volledig uitgetypt en met behulp van MAXQDA geanalyseerd (MAXQDA, 2007). Maxqda is een computerprogramma dat helpt bij het systematisch evalueren en interpreteren van tekst. In Maxqda kunnen codes worden aangemaakt waar vervolgens tekst aan toegekend kan worden. Op deze manier ontstaat er een codeboom. De codeboom onderscheidt de verschillende topics en binnen de topics kunnen weer verschillende factoren onderscheiden worden. Er is open, axiaal en selectief gecodeerd, zoals omschreven door Boeije (2005).

Validiteit en betrouwbaarheid

Er is gebruik gemaakt van een interviewleidraad. Een interviewleidraad heeft over het algemeen een hoge interne validiteit omdat de interviewer op dat moment kan nagaan of de vraag goed beantwoord is (Baarda, de Goede & Teunissen, 2001). Bij de analyse is de interne validiteit gewaarborgd door bij het coderen zo dicht mogelijk bij het taalgebruik van de jongeren te blijven (Baarda et al., 2001).

Om de betrouwbaarheid van de data te vergroten is interview-bias tegengegaan. Interview bias is geprobeerd te voorkomen door als interviewer een zo objectief mogelijke houding aan te nemen (Williams, 1964). Verder is de betrouwbaarheid vergroot door tijdens het interviewen gebruik te maken van doorvragen om tot een zo volledig mogelijk antwoord te komen. Zo bleek een respondent, die aangaf zelf nooit criminaliteit te plegen, na doorvragen negen maanden vast te hebben gezeten en dus wel degelijk criminaliteit te hebben gepleegd. Verder bleek een aantal respondenten zich te schamen voor de door hun gepleegde criminaliteit. Met objectief doorvragen is geprobeerd de respondenten op hun gemak te stellen om alsnog tot een antwoord te komen. De betrouwbaarheid van de analyse is vergroot door gebruik te maken van bestaande software, MAXQDA (Boeije, 2005).

Resultaten

In deze paragraaf wordt weergegeven wat het beeld van de ervaringsdeskundige jongeren is van geld, schulden, criminaliteit, en schulden en criminaliteit.

Achtergrond

Op één respondent na zijn alle respondenten opgegroeid in dezelfde wijk in Utrecht. Dit is een wijk uit de jaren '70. Kenmerkend voor deze wijk is de verscheidenheid aan woningen, het rijk aanwezige groen en de vele woonerven. De wijk is makkelijk te bereiken vanaf het centrum, maar ligt geïsoleerd tussen snelwegen en spoorwegen (www.utrecht.nl). De jongeren hangen veel rond in de buurt. Voornamelijk op en rond een plein bij het winkelcentrum. Aan dit plein bevindt zich ook het buurthuis waar de jongens wekelijks op inloopavonden komen. Grotendeels wonen de twaalf respondenten nog bij hun ouders. Drie jongens wonen zelfstandig. De jongens zijn laagopgeleid. Op één vwo-scholier na, doen alle jongens mbo. Een aantal jongens is gestopt met de opleiding of nooit begonnen aan een vervolgopleiding. Op een enkeling na, kwamen de jongens ongemotiveerd over als het ging over het volgen van een opleiding. Ze gaven aan dat het mis is gegaan doordat ze niet vaak naar school gingen, niet gefocust waren op school, de gekozen vervolgopleiding niet leuk

vonden, geen stage konden vinden, of schulden hadden. De oorzaken die de jongens aandroegen waardoor het mis ging op school, lagen volgens de jongens dus bij henzelf.

Opvallend is dat drie van de twaalf jongens erg fanatiek sporten. Eén jongen heeft hier zijn werk van kunnen maken, deze jongen heeft geen diploma's. Dit is opvallend omdat een deel van de jongens op het gebied van sport dus wel discipline kunnen opbrengen. Wat betreft werk kwamen de jongens ook niet gemotiveerd over. Zo hebben de meeste jongens geen werk of werken ze af en toe zwart. Een aantal jongens gaf aan niet fanatiek met solliciteren bezig te zijn. Een aantal jongens zei te werken, maar kon niet zeggen waar of deden hier vaag over. Dit wekt het vermoeden dat het illegaal werk is.

Geld

Betekenis

De jongens gaven aan een hoog uitgavenpatroon te hebben. Zo verklaarde een jongen niet rond te kunnen komen van 4.500 euro per maand. Deze jongen moest zijn havo nog afmaken, maar hij was tegelijkertijd fulltime manager in een kledingzaak. Hij wilde echter niet uitgebreid op zijn baan ingaan. Dit wekte het vermoeden dat er iets niet klopte. In plaats van zijn middelbareschooldiploma te halen, was deze jongen dus bezig met (veel) geld verdienen, mogelijk op een illegale manier. Eén jongen gaf aan dat geld niks voor hem betekende, hij vergleek het met papier. Voor de andere jongens betekende geld juist veel. Ze hadden veel geld nodig en gebrek aan geld zou negatieve gevolgen hebben volgens de jongens. Zo werden dingen gezegd als:

“R: Er is toch maar één ding in het leven wat je eigenlijk moet hebben en dat is toch geld. Zonder geld heb je uiteindelijk toch niks.” (18 jaar).

“R: Ik doe er bijna alles voor.” (19 jaar).

“R: Want soms wil je geld hebben en dan, dan, dan moet iemand bepalen over jouw geld. Dan denk ik van ‘hmm, ik heb geld nodig.’ Laat me geen rare dingen gaan doen weet je. Laat me gewoon, geef me gewoon m'n geld, dat is mijn geld dat is niet jouw geld, ok, jullie doen jullie werk, maar ik wil geld. Snap je? Ik moet ook eten, ik moet mijn dingen doen. Als ik geen geld heb, dan raak ik gefrustreerd op sommige momenten.” (23 jaar).

“R: En ik ken genoeg jongens die omdat ze, omdat het een soort verslaving werd om dat geld te krijgen zeg maar en als je dat steeds meer dingen gaan doen zeg maar. De grens wordt telkens hoger, weet je wel. En ja.. ja als de grens wat hoger wordt opgesteld dan gaan mensen telkens nieuwe dingen proberen om aan geld te komen, omdat het zo belangrijk is. Is ook wel een beetje status als je veel geld hebt en dure dingen koopt et cetera. En daar, daar kijken de kleine jongens tegen op natuurlijk hè. En die willen dat ook. En ja dan, dan is school in één keer niet meer zo belangrijk en andere dingen ook niet echt. Dan vervalt het allemaal een beetje.” (18 jaar).

Zoals de citaten weergegeven, is geld erg belangrijk voor de jongens. Ze gaven aan dat geld het enige is dat je moet hebben en dat je er alles voor te doen. Zonder geld zouden ze gefrustreerd raken. In het laatste citaat wordt ‘aan geld komen’ zelfs een verslaving genoemd. Deze jongen gaf aan dat geld zo belangrijk is dat men steeds nieuwe dingen probeert om er aan te komen. Daarnaast kun je met geld dure dingen kopen en dat geeft status. In status zien de jongens dus een reden waarom geld zo belangrijk is.

Omgang

De jongens gaven aan hun geld snel uit te geven als het binnenkomt, veelal aan erg dure kleding en uitgaan. Een aantal jongens had het wel over vaste lasten die ze betalen maar de meeste jongens noemden dit niet. De jongens gaven aan meestal te gaan werken om aan geld te komen wanneer ze geld tekort komen. Een aantal jongens doet dan zwarte klusjes, een enkeling neemt meer studiefinanciering, handelt, leent of krijgt geld van familie. De meeste jongens gaven aan niet goed met geld om te gaan. De jongens zagen dit dus zelf in. Zo noemt de jongen uit het onderstaande citaat zijn sierraden overdreven.

“I: En hoe ga jij met geld om?”

“R: Uh nou je kent het gezegde gat in de hand maar ik heb geen handen meer over. Ik geef het uit alsof het water is.”

“I: En waar geef jij je geld zo’n beetje aan uit?”

“R: Alles. Aan alles, alles wat los en vast zit. Aan kleding, aan sieraden, aan uh aan wat niet eigenlijk?”

“I: Ok. Je hebt dus wel problemen met geld, kun je dat een beetje uitwerken? Hoe zit dat precies?”

“R: Ja ik geef gewoon te veel uit. Ik geef gemiddeld per week laten we zeggen 4, 500 euro uit, makkelijk. En als ik echt ga winkelen dan gaat er meestal een paar 1000 over de toonbank. Het is al heel overdreven wat ik om mijn pols heb zitten en wat ik om mijn nek heb hangen en dat is nog een zomeroutfit.” (18 jaar).

Schulden

De meeste jongens hadden zelf schulden, ze kenden in ieder geval mensen met schulden in hun directe omgeving. De jongens gaven aan voornamelijk schulden te hebben bij de IB-groep, de bank of (criminele) vrienden. Daarnaast gaven de jongens aan schulden te hebben bij de belasting, zorgverzekering en telefoonmaatschappijen.

Oorzaken

De jongens gaven heel wat oorzaken voor schulden aan. Deze zijn onderverdeeld in een aantal categorieën, namelijk: *situationele factoren*, *lage financiële verantwoordelijkheid*, *lage financiële motivatie*, *weinig financieel bewustzijn*, *weinig financiële kennis*, *weinig financiële vaardigheden*, *ambities*, en *externe invloeden*.

Alle zaken die hieronder binnen de categorieën genoemd worden gaven de jongens dus aan als oorzaak van schulden. Als *situationele factor* noemden de jongens ouders met weinig geld, geen inkomen en/of schulden als oorzaak voor eigen schulden. De *lage financiële verantwoordelijkheid* uit zich in veel geld uitgeven, meteen geld uitgeven en geld lenen. *Lage financiële motivatie* blijkt uit het feit dat de jongens aangaven dat er laks met rekeningen om wordt gegaan, ze vergeten te betalen en betalen vervolgens te laat of helemaal niet. Wat betreft *weinig financieel bewustzijn* gaven de jongens aan niet bewust te zijn van de situatie, niet verstandig na te denken en niet over gevolgen na te denken. Het feit dat de jongens niet nadenken geeft ook aan dat de *financiële motivatie* laag is. De jongens gaven aan niet te weten hoe het moet en zich bijvoorbeeld niet te realiseren wat een lening is. Dit geeft aan dat er *weinig financiële kennis* is. Dat de jongens over *weinig financiële vaardigheden* beschikken, blijkt uit een aantal oorzaken die zij voor schulden noemden. Bijvoorbeeld het feit dat zij een verhuizing niet doorgeven aan de post waardoor rekeningen verkeerd bezorgd worden en dus niet betaald kunnen worden. Inkomsten overlappen niet met uitgaven. De jongens gaven aan rood te staan, ze krijgen boetes die ze vervolgens niet betalen en betalen hun zorgverzekering niet. De jongens gaven aan een aantal *ambities* na te streven waar (veel) geld voor nodig is. Zo willen zij een luxe leven leiden met status. Tot slot noemen de jongeren oorzaken van schulden die onder *externe invloeden* vallen. Zaken waar de jongens zelf geen invloed op hebben zijn bijvoorbeeld gebrek aan financiële opvoeding van ouders en slachtoffer worden van criminaliteit. Daarnaast zijn er externe invloeden waarvan de jongens ook denken dat ze er geen invloed op hebben, zoals met verkeerde mensen omgaan, geld nodig hebben in de maatschappij, school, mobiele telefoon en ziekenhuiskosten.

Gevolgen

Enkele jongens gaven aan dat het hebben van schulden geen gevolgen zou hebben. Gevolgen die de jongens wel noemden zijn onder te verdelen in *gevoelsmatige gevolgen* en *praktische gevolgen*. *Gevoelsmatige gevolgen* van schulden zijn: stress, uitzichtloosheid, mentaal afbreken, hoofdpijn, overspannen, probleem niet meer inzien, en schaamte. Dit geeft aan dat de jongens er wel mee zitten dat ze schulden hebben. *Praktische gevolgen* van schulden zijn: spullen kwijtraken (aan een deurwaarder of aan mensen bij wie je schulden hebt), loonbeslag, geen huis kunnen huren en/of kopen, twee banen nemen, schuldsanering, BKR registratie, je kunt niet meer terug (diep in de nesten), ruzie, problemen met mensen bij wie je schulden hebt (zoals mishandeling), en stoppen met school (zowel vanwege concentratie als geld). Opvallend is dat de jongens slechts één manier noemden om aan het schuldprobleem werken, namelijk twee banen nemen. De jongens hadden het bijvoorbeeld niet over zuinig leven. Dit lijkt geen optie te zijn voor deze jongens. De jongens gaven vooral materiële gevolgen aan zoals de deurwaarder die spullen komt halen. Een ander praktisch gevolg dat de jongens noemden was criminaliteit. Dit uit zich ten eerste in mishandeling. Zo gaf een jongen bijvoorbeeld aan de neiging te krijgen om te stelen, een deurwaarder aan te vallen of zelfs iemand te vermoorden voor geld. Verder heeft iemand wel eens bolletjes geslikt om aan geld te komen. Ook gaf een jongen aan het slechte pad op te zijn gegaan. De jongens gaven ook aan wel eens vast te zitten omdat zij boetes niet hadden betaald, waarbij ze meestal waren vergeten om ze te betalen.

Maatregelen

Een aantal jongens gaf aan dat schulden moeilijk voorkomen zouden kunnen worden. Er werd onder andere gezegd dat de overheid niks kan doen en dat je het zelf maar moet zien op te lossen. De jongens hebben dus weinig vertrouwen in de overheid.

“I: En de overheid, zou die iets kunnen doen?”

R: Ja de overheid doet al te veel. Ja (?) zitten al te zeiken dus niks. Vrijwel niks, ze doen al niks en kunnen nog steeds niks doen.” (18 jaar).

” R: Als jongeren schulden hebben gewoon inderdaad goed helpen, niet zeggen van hier heb je een telefoonnummertje, ga maar kijken dan kom je in een project van 6 maanden.” (25 jaar).

De maatregelen die de jongens noemen zijn voorlichting, ondersteuning, begeleiding. Daarnaast noemen ze zaken die ervoor zorgen dat men minder snel schulden krijgt, zoals lagere belasting, lenen moeilijker maken, een minder strenge regering en één overkoepelende-incasso-organisatie, zodat er niet bij elke schuld incassokosten komen. De jongens gaven aan dat zelf iets te kunnen doen om

schulden te voorkomen, namelijk: vaste lasten gelijk betalen, beter opletten, rekeningen op tijd betalen, niet zo veel geld uitgeven, en sparen vóór je achttiende. Ook een (leuke) baan wordt door een aantal jongens genoemd.

Criminaliteit

De meeste jongens hadden zelf ervaring met het plegen van criminaliteit, dit varieerde van diefstal tot ernstige delicten. De jongens wilden liever niet praten over de door henzelf gepleegde delicten. Een aantal jongens gaf aan uit principe geen criminaliteit te plegen. Alle jongens gaven in ieder geval aan vaak criminaliteit in hun directe omgeving te zien.

“R: Ik weet niet hoeveel mensen hier een strafblad hebben, ik weet het niet. Ik houd dat ook niet bij ofzo maar ik neem aan dat wel een paar mensen hier, hier gewoon een strafblad hebben, daar ga ik wel van uit. Of ten minste ooit, vaak met politie in aanraking gekomen is, of weet ik veel, iets in ieder geval, dat sowieso. Net, net, ik weet niet of je het meegekregen hebt?”

“I: Ja een beetje.”

“R: maar er was net hier gewoon een aanhouding, snap je? Dat gebeurt gewoon onder jouw neus gewoon, gewoon live. Dat is hier nu gebeurd, snap je? En het gebeurt zo vaak, is gewoon niet normaal. Hier is elke dag politie in de buurt.” (23 jaar).

De jongens waren erg gesloten over criminaliteit. Ze leken zich ervoor te schamen. Vormen van criminaliteit die zij echter wel noemden waren diefstal, inbraak, pinpasfraude, drugsdealen, zakkenrollen, afpersen en mishandeling. Onderstaand citaat geeft aan dat de jongens vrij zware vormen van criminaliteit ‘gewoon’ vinden.

“R: Gewoon cocaine dealen, van softdrug, harddrugs, inbraak, uh mensen beroven, uh dat zijn de drie grootste dingen hier in Nederland eigenlijk.” (27 jaar).

De respondent uit Arnhem was in tegenstelling tot de andere respondenten open over criminaliteit. Hij leek echter gemengde gevoelens bij criminaliteit te hebben. Zo leek hij zich te schamen voor de door hem gepleegde delicten en noemde hij deze ‘rotzooi uithalen’. Hij gaf bijvoorbeeld ook aan iemand ‘geprik’t te hebben. Na doorvragen bleek dat hij iemand had neergestoken. Hij leek hiermee de zaken op een bepaalde manier te formuleren waardoor het minder erg leek. De delicten die hij vroeger gepleegd heeft, keurde hij nu wel erg af.

“R: En ja, het is eigenlijk vroeger was dat gewoon zo je je je kop die zat heel anders in elkaar. Je dacht er heel anders over. Er zijn dingen die ik toen op mijn 16^e heb klaargespeeld, waar ik nou van denk van ja als ik, als ik hoor dat een jongen van 16 jaar dat doet dan zeg ik van vuile vieze kankerhond is dat.” (25 jaar)

“R: Je je krijgt veel meer inlevingsgevoel in die mensen, want je ziet ook van wat voor leed het kan veroorzaken.” (25 jaar).

Zaken die hij noemde zijn hangen, leraren intimideren, leerlingen afpersen, drank stelen, mensen beroven, bijvoorbeeld door ze van hun fiets af te slaan met een knuppel, overvallen plegen, drugs verkopen, zwartrijden, inbreken, auto's stelen, ripdealtjes, dat wil zeggen wietplantages overvallen, en zware mishandeling. Hij gaf aan sommige dingen niet echt criminaliteit te vinden, bijvoorbeeld een geldtransportwagen overvallen. Daar zou niemand namelijk echt last van hebben. Mensen beroven zag hij nu wel als criminaliteit, daar doe je mensen leed mee aan. Dit keerpunt ontstond nadat zijn moeder beroofd werd en hij haar leed zag. Dit geeft aan de hij voorheen niet inzag welk leed hij veroorzaakte met zijn criminaliteit.

Oorzaken

De jongen uit Arnhem ging uitgebreid in op het ontstaan van criminaliteit. Volgens hem ontstaat criminaliteit door een combinatie van factoren. Zo gaf hij aan criminaliteit te hebben gepleegd uit verveling, kattenkwaad en stoer doen. Daarnaast ging het om geld. Mensen uit je omgeving hadden geld, jij wilde geld en ging kijken hoe je aan geld kon komen.

De jongens noemden veel verschillende oorzaken voor criminaliteit, welke onderverdeeld kunnen worden in verschillende categorieën, namelijk: geld, toekomst, werk, omgeving, groep, status, spanning, persoonlijkheid, opvoeding, en leeftijd. De categorieën worden hieronder besproken.

Geld

De grootste oorzaak van criminaliteit zagen de jongens in geld. Dit kon zijn omdat ze in geldnood zitten maar ook omdat ze veel geld wilden hebben om uit te geven aan leuke en luxe dingen, bijvoorbeeld een vakantie of dure kleding.

“R: Uh ja je ziet tegenwoordig van die videoclips op televisie en ja MTV en ik denk TMF hebben een hele grote invloed d'r op. Uh op het kijken naar het luxe leventje eigenlijk; kijk hun rijden in zo'n auto, ik wil het ook hebben. Maar kijk je kan het niet betalen met je eigen werk, daar moet je 20 jaar voor werken, dat betekent dus eigenlijk dat je ergens een tip krijgt van iemand en die denkt van 'ok, ik kan makkelijk een ton scoren dus laten we dat maar doen. Van in plaats 20 jaar 40 uur in de week hard werken.” (27 jaar).

Het hebben van schulden kan ook tot criminaliteit leiden volgens de jongens. Het kan zijn dat men de schulden ermee wilde afbetalen maar het kan ook zijn dat men geld wilde hebben voor andere dingen. Criminaliteit is volgens de jongens in ieder geval een makkelijke en snelle manier om aan geld te komen. Met geld kun je meedoen met de rest.

“R: Het ging er meer om dat je mee kon komen met de jongens als hun dus hè lekker geld kunnen uitgeven, hotelletje pakken. Kijk als je een paar honderd of als je tweeduizend of wat op zak had dan was je al gelijk de man.” (25 jaar).

Onder de respondenten waren twee broers. Zij hebben zelf schulden en ouders met schulden. Zij gaven aan zonder schulden geen criminaliteit te hebben gepleegd. Ze zagen in criminaliteit een middel om aan geld te komen. Overigens leven ook deze jongens niet zuinig.

Toekomst

Er werden twee verschillende dingen op het gebied van toekomst aangegeven. Zo gaf een jongen aan dat je op dat moment niet inziet dat je je toekomst verpest. Je bent op dat moment gelukkig en daar gaat het dan om. Daartegenover geeft een jongen aan dat mensen die criminaliteit plegen geen (toekomst)visie hebben. Als je een toekomstvisie hebt, dan bereik je dat niet met stelen en pleeg je dus ook geen criminaliteit.

“R: En dat zei ook iedereen tegen mij van luister nou gebruik je kop nou want later krijg je er spijt van, dat zie je op dat moment niet want dan denk je van nou krijg dan maar wat want ik ik leef toch, ik ben toch gelukkig, ik lach toch?” (25 jaar).

Werk

De jongens gaven aan dat het zo kan zijn dat je te lui bent om te werken of je beroep maakt van criminaliteit. Daarnaast gaf een jongen aan niet al het werk te willen doen. Hij zou bijvoorbeeld niet in de supermarkt willen werken. Geen werk betekent geen geld hebben en dit zorgt voor criminaliteit.

Omgeving

De jongens gaven aan dat criminaliteit ook door omgeving komt. Doordat je criminaliteit bijvoorbeeld om je heen ziet als je opgroeit, in je familie of in de buurt wordt het normaal. Een jongen gaf zelf aan dat het net zo normaal wordt als naar de bakker gaan en het wordt een denkwijze. Daarnaast gaven de jongens aan dat je makkelijk met criminaliteit in aanraking komt, doordat er altijd wel iemand is die ‘wat’ voor je heeft om geld te verdienen.

“R: Maar ja als je eenmaal met, met, met je groepje omgaat, iedereen praat erover, iedereen doet het en ja dat is je denkwijze gewoon. En ja hoe moet ik dat zeggen je vindt het eigenlijk gewoon heel normaal. Net zoals dat jij brood gaat kopen bij de bakker en als je thuis komt vreet je dat brood op, je denkt er niet over na. Ja, zo simpel gezegd gaat dat gewoon.” (25 jaar).

“R: En toen ben ik wat ouder geworden en toen ben ik me wat meer op mijn werk gaan richten en nou ja op de bouw gekomen. En op de bouw daar nou daar lopen natuurlijk ook wel mensen die vanalles hebben. Toen ben ik eigenlijk in de, in de wat rustigere dingetjes gegaan.” (25 jaar).

Groep

De jongens gaven aan dat het ook te maken heeft met de groep waar je in zit. Je doet mee met de groep. Ze gebruiken dit echter niet als excuus, maar zien dit als eigen keuze. Zo gaven ze aan dat als je meedoet met de groep, je een meeloper bent. Een vriend van een van de jongeren pleegt bijvoorbeeld uit principe geen criminaliteit. Daarnaast geeft een jongen aan dat je wel op zoek zou gaan naar een andere groep die geen criminaliteit pleegt als je geen criminaliteit wilt plegen. Er werd door de jongens ook af en toe gesproken van groepsdruk en elkaar ‘opfokken’. Binnen de groep is stoer doen volgens de jongens ook een grote oorzaak van criminaliteit. Sommige jongens hadden het over fouten vrienden of omgaan met verkeerde mensen en hechten dus een negatieve waarde aan de groep.

“R: uhm ja meestal ja door dat groep gewoon waar ik mee omging. Als je zulke dingen ziet, je ziet ze opeens met dingen lopen, denk je ook van ey ik wil ook wel dure dingen hebben. Dan ga je een beetje praten zo en dan kom je, dan nemen ze je misschien een keer mee, zeggen ze ja doe dit ja en dan gaan we samen dit doen, en als je geld wilt mou dan ga je mee en dan kom je meestal ja zeg maar zo.” (18 jaar).

“R: Met wie je om gaat natuurlijk wat voor groep trek je daar in. Wat die doen doe jij ook, trekt het je niet dan ga je een ander groepje opzoeken, die dat wel doet waar jij in trekt is dat de criminaliteit en het trekt jou dan doe je met die jongens mee. Dus het gaat om sowieso wie je om je heen hebt.” (22 jaar).

“I: Ja. Ik ben heel benieuwd waardoor dat komt dat hij dan op een gegeven moment zegt van, nou ik ga naar huis en dat de rest dan wel doorgaat.

R: Nou ja hij was, hij was ja dat moet ik eerlijk zeggen, hij was... ja hoe zeg ik dat dan een een een een jongen met klote onder zijn lijf. Moet ik eerlijk zeggen want ja als je mee gaat ja je gaat mee, eigenlijk ben je dan gewoon een meelopertje.” (25 jaar).

In de citaten wordt dus weergegeven dat de jongens vonden dat je wordt meegetrokken met de groep. Dan sta je er waarschijnlijk wel voor open, zo niet dan moet je een sterk karakter hebben om nee te zeggen.

Status

Criminaliteit kan ook om status draaien. Voor de jongens uit Utrecht zit het aanzien en respect in de dure dingen die je dan kunt kopen. Deze worden gefinancierd door criminaliteit. Criminaliteit op zichzelf kan ook respect opleveren. Voor de respondent uit Arnhem draait criminaliteit sowieso voor een deel om status. Stoer doen voor elkaar, elkaar opfokken en je gezicht redden. Als je iemand neersteekt ben je bijvoorbeeld 'de man'. Dit levert dus status op.

"R: En daarna kijken wat ze bij zich hadden. En ja als je er eenmaal mee bezig bent dan is dat stoer en nou dat ging van kwaad tot erger toen hebben we een keertje een benzinepompje hè gepakt, dat is toen niet gelukt. Ik moet zeggen we scheten allemaal in onze broek maar het was natuurlijk opgefokt door mekaar. Toen heb ik in, ik geloof dat ik 17 was toen ben ik begonnen met wat meer pilletjes te doen, xtc en ja wiet. Op een gegeven moment ben ik met 2 vrienden van mij nouja vrienden van vrienden weet je wel maar ik kende ze dus waren het ook vrienden van mij, ben ik wat uh wat wat gaan verhandelen, het was geloof ik voor van toentertijd iets van 4 of 500 gulden ofzo, dat was het helemaal niet niet waard maar die hebben me toen in mekaar getrapt in de parkeergarage bij Centraal Station en toen heb ik eigenlijk wraak genomen ja om hè om toch mijn gezicht een beetje te redden." (25 jaar).

"R: en kijk die jongens waar je mee zit dat gaat gewoon zo als jij het durft dan heb jij weer een ja een streepje voor op hun. En dan ben jij weer de man en daar draait het eigenlijk een beetje om. Wie het stoerste was. En wie wat bij zich had ja wie het meeste poen had om stoer te doen weet je wel." (25 jaar).

"R: Nou mishandeling, het was inderdaad mishandeling maar ik had een.. een mesje bij me en toen heb ik hem geprikt. Uhm ja, vanaf daar is dat, ja kijk als je jong bent en jij prikt iemand dan ben je natuurlijk gelijk de man hè." (25 jaar).

Spanning

De jongens geven aan dat sommige mensen voor de spanning criminaliteit plegen, bij één jongen was dit zelf het geval. Het is een uitdaging en geeft een kick.

Persoonlijkheid

Sommige jongens noemden ook persoonlijkheid als oorzaak. Omgeving heeft dan weinig invloed, het zit echt in iemand. Het was volgens een jongen bijvoorbeeld een denkwijze die in je zit. Daarnaast noemde een jongen laks zijn en geen schuldgevoel hebben als oorzaak.

“R: Dus het is hoe iemand denkt eigenlijk in principe. Uh als je het zo ziet; iemand die dat nooit zou doen die die eh die denkt ook heel anders, die die denkt ook heel anders over het leven na, die die gaat eerder naar school en die maakt zn studie af. En iemand die crimineel wordt, die denkt van ‘ach dit, morgen is weer een dag, morgen is weer een dag. Morgen is weer een dag. (...) Die zit gewoon in je.” (27 jaar).

Opvoeding

Een aantal jongens zag in opvoeding een oorzaak van criminaliteit. Bijvoorbeeld doordat je niet gestimuleerd of aan je lot over gelaten werd. Andere jongens zeggen dat het niet aan opvoeding ligt, maar dat criminaliteit een individuele keuze is. Opvallend is dat sommige jongens die criminaliteit plegen juist hun opvoeding verdedigen en zeggen goed opgevoed te zijn.

Leeftijd

Een respondent gaf aan dat nu hij volwassen is, hij dingen wil opbouwen en geen criminaliteit meer wil plegen. Hij geeft aan dat het voor anderen wel een langdurige levensstijl is.

“Dus gewoon echt serieus aan de gang te gaan. Om dus gewoon alles achter me te laten want ik heb nou ook wel een beetje de leeftijd bereikt dat dat je dus het een en ander moet gaan, moet gaan opbouwen. Want dat had eigenlijk al moeten gebeuren op de goeie manier” (25 jaar).

“R: En nou ben ik niet meer van het soort dat helemaal in die rotzooi bij ons zitten en de meeste van die jongens die willen dat juist wel. Want die zeggen van ok ik ga niet werken. Ik ga niet voor, ik ben niet, ik ga niet werken als jan met de korte achternaam. Dus die zeggen van ja ik, ik vind het wel best zo. En ik zeg op mijn beurt ja ok dat, dat is dan mooi voor hun. Ik wil gewoon, want ik mezelf later over, over 10 jaar zie ik me wel ergens staan met een goeie baan.” (25 jaar).

Gevolgen

De jongens zeiden weinig gevolgen van criminaliteit te kennen. De meeste jongens noemden wel vastzitten. Daarnaast noemden ze het hebben van een strafblad als gevolg. Dit maakt het vinden van werk moeilijk. De jongens gaven aan dat je dan geen bewijs van goed gedrag, ook wel Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) krijgt.

Maatregelen

De meeste jongens geven in eerste instantie aan dat criminaliteit niet te voorkomen is. Verminderen kan volgens de jongens meestal wel. Een enkeling ziet in voorlichting een maatregel. Daarnaast noemen enkele jongens criminaliteit bestrijden en zwaardere straffen.

Wijk

De jongens geven aan dat er in de wijk maatregelen genomen zouden moeten worden. Er zouden meer activiteiten in de wijk moeten zijn, zodat jongeren zich niet vervelen. Een jongerenteam in de wijk zou volgens een jongen helpen. Deze jongen heeft in een jongerenteam gezeten en hier erg goede ervaringen mee, zowel voor de jongens in het jongerenteam, als voor de jongens die ze op straat aanspreken zou dit positief werken. Volgens de jongen uit Arnhem moet er ook een plek zijn waar jongeren vierentwintig uur per dag terecht kunnen. De politie zou ook harder moeten kunnen optreden. Een andere jongen stelt echter dat minder blauw op straat zou helpen. Een goede omgang tussen agenten en jongeren en praten met elkaar zou ook een hoop problemen voorkomen.

“R: ja het is gewoon sommige dingen die gaan gewoon wat agenten doen bijvoorbeeld net nog werden we aangehouden, ja aangehouden we zaten daar op een bankje en komen agenten langs ja er is gebeld voor overlast en terwijl we gewoon al echt een paar uur daar zaten en niemand wat heeft gezegd of wat dan ook. We waren gewoon hartstikke stil, gewoon tussentijdse gesprekken met elkaar. En d’r komen agenten d’rbij ja en hartstikke respectloos, hartstikke agressief d’r op af komen, weet je wel. En daar ben ik niet zo van en dat is bij de meeste mensen zo.

I: Ja. Hoe zouden ze dat kunnen verbeteren?

R: Ja dat is, hoe ze dat kunnen verbeteren, gewoon ja het is gewoon op een betere manier met, met mensen omgaan. Het is gewoon de omgang die agenten gebruiken tegenover jongeren en ja gewoon tegen iedereen eigenlijk is het gewoon niet echt bepaald acceptabel.” (18 jaar).

“R: Straatcoaches zijn meestal jongens die zelf in de rottiigheid hebben gezeten. Die weten hoe dat werkt die kun je echt niet in de maling nemen. Die weten van dat is gepikt en jij staat daar te liegen, daar weet ‘ie van dat jij staat te liegen. Dat ziet ie zo aan je muiltje. Dat weet zo’n analist of zo’n gast die de hele dag achter z’n bureautje zit veilig en droog, die ziet dat niet. Dus je moet veel meer (?). Je moet interactie hebben tussen de mensen, je moet mensen met elkaar laten praten. Daarmee voorkom je een hele hoop.” (25 jaar).

Werk en opleiding

Een passende opleiding en een leuke baan zorgen volgens de jongens voor minder criminaliteit.

Schulden en criminaliteit

Er werd in het interview onder andere gevraagd of de jongens een verband zagen tussen schulden en criminaliteit. Eén jongen zei dat dit twee verschillende dingen zijn, een ander zei juist dat ze altijd met elkaar te maken hadden, weer een andere jongen zei dat het beide kanten op werkt, een ander zei dat er normaal geen verband is. De jongens hadden dus verschillende opvattingen over een verband tussen schulden en criminaliteit.

Overeenkomsten

Omgeving

Een jongen zei bijvoorbeeld dat je vanzelf in de criminaliteit terecht komt door de omgeving waarin je opgroeit terwijl schulden ontstaan op latere leeftijd, doordat je dingen niet kunt betalen en lenen je dan wel erg makkelijk gemaakt wordt. In eerste instantie zijn dit twee verschillende dingen, maar beide ontstaan ze makkelijk volgens jongeren. Nog een jongen gaf aan dat je zowel erg makkelijk met schulden als criminaliteit in aanraking komt in de buurt.

Hoog uitgavenpatroon

De jongens gaven ook aan dat niemand geld heeft, maar dat ze het elkaar wel gunnen. Een aantal jongens noemde een te hoog uitgavenpatroon als gezamenlijke oorzaak van schulden en criminaliteit. Zo gaven de jongens aan veel geld te willen voor luxe dingen en daarnaast laks te zijn.

“R: Het snelle geld gewoon makkelijk, goed leven, luxe leven leiden.” (17 jaar).

“R: Uh ja schijt aan hebben eigenlijk, aan de rekeningen betalen, schijt aan crim, aan het doen van iets, en de uh, schijt aan de rekeningen betalen eigenlijk dus het heeft wel een verband ja.” (27 jaar).

Criminaliteit door schulden

Dat criminaliteit tot schulden zou leiden noemden de jongens bijna niet. Er werd echter wel gepraat over de mogelijkheid dat schulden tot criminaliteit kunnen leiden.

“R: De jongeren denken dan van ja als ik schulden heb doen ze alles om hun schulden zeg maar kwijt te raken. Dus en het snelst, zo snel mogelijk. Dus dan gaan ze dingen stelen enzo.” (18 jaar)

“R: Je kan het niet echt met elkaar matchen dat je denkt van het past echt bij elkaar maar eigenlijk na schulden komt de criminaliteit eigenlijk. Want je hebt schulden en je weet niet hoe je die moet betalen en dan ga je natuurlijk de criminele pad op. Beste zonde. Ik denk wel 50% van de jongeren die echt criminele dingen doen denk ik wel gewoon de helft. (...)Denk ik wel ja, die echt van schulden naar criminaliteit gaan.” (27 jaar).

De jongens gaven ook aan dat schulden criminaliteit verleidelijk maakt.

“R: Ja ik denk dat uhm het hebben van schulden, aanwezigheid van schuld wel degelijk een beetje zeg maar uhm criminaliteit een beetje bevordert zeg maar. Het zet wel een beetje aan in die, tot die richting zeg maar. Dus in die zin is er wel een verband tussen die twee. (De staat?) van schulden kan voor sommige mensen die, het lijkt heel aantrekkelijk zeg maar hè om snel wat te doen en snel geld verdienen zodat je gewoon die schulden gewoon af hebt, af hebt betaald. En in plaats van zoveel jaar werken en zoveel keer opzij zetten telkens. Dat klinkt ook gewoon wat minder aantrekkelijk hè. Heel veel mensen die denken ook van ja ik wil gewoon goed leven dus ze denken ook wel van daarom denk ik, daarom doen de meeste het ook denk ik. Omdat het zo snel makkelijk lijkt weet je wel. Om dan zo snel geld te verdienen in een hele korte tijd.” (18 jaar).

De jongens gaven aan dat wanneer iemand veel geld met criminaliteit verdient, er soms wel (wat) schulden worden afbetaald, maar meestal niet.

“I: En als ze dat doen denk je dan dat ze daar ook hun schulden mee afbetalen?”

R: Dat weet ik dus niet.

I: ja

R: Dat weet ik verder niet. Ik denk ja de meeste keren niet. Als ik het zo bekijk. Ze gaan eerder omdat ze toch gratis hebben gekregen denken ze van ja want eigenlijk had ik het op dit moment niet gehad denken ze van ja dan kan ik net zo goed beter nieuwe schoenen halen ofzo.” (18 jaar).

“R: Niet allemaal, ik denk dat niet dat ze dat allemaal doen maar ik denk wel de meeste die hun schulden hebben die heel veel geld verdienen met criminaliteit dat ze wel gewoon eenmaal clean willen zijn want stel je voor als je bijvoorbeeld een crimineel bent en je hebt schulden en je maakt heel veel geld dan komt wel elke keer een deurwaarder aan je huis. En stel je voor je bent in je huis en je hebt allemaal spullen in je huis bijvoorbeeld wapens, een pak geld, een pak coke, dan ben je natuurlijk de pineut. Ik denk dat die criminelen natuurlijk wel hun schulden willen betalen om er geen nachtmerries ervan te hebben.” (27 jaar).

Schulden leiden niet altijd tot criminaliteit

Een jongen gaf aan dat het ook van de persoon afhangt of iemand met schulden de criminaliteit in gaat. Een zwak persoon zou eerder de criminaliteit in gaan. Omgeving werd ook genoemd. Zo gaf een jongen aan dat sommige mensen van huis en van hun omgeving uit meekrijgen dat criminaliteit gewoon niet goed is, 'punt uit'. Anderen zouden het wat lossier zien en ervan uitgaan dat criminaliteit wel een keertje mag. Daarnaast gaf een jongen aan dat het van iemands toekomstbeeld afhangt. Zo

zou een student met schulden weten iets in de toekomst te gaan bereiken en dus niet de criminaliteit ingaan. De meeste jongens met schulden zonder positief toekomstbeeld gaan stelen.

“R: Studenten hebben dat. Studenten zijn wel schuldig, studieschuld. Waarom? Ze weten dat ze wat gaan bereiken. Hun weten dat. Hun hoeven niet te stelen, hun weten dat ze, hun leren, hun doen opleiding voor dokter. Hun weten ‘ik heb nu schuld over 5 jaar heb ik goeie baan uiteindelijk, ga ik veel verdienen kan ik ze terug betalen’. Maar dat, heb ik niet. Jongens die dat, meeste hebben dat niet, daarom stelen hun.” (19 jaar).

Een jongen gaf ook aan dat het een eigen keuze blijft, je wordt niet door schulden gedwongen de criminaliteit in te gaan.

“R: jaa precies ik heb, ik heb ook wel eens (gehad?) van mensen dat ze schulden hebben en dat ze dan bijvoorbeeld maar drugs gaan smokkelen ofzo of noem maar op om hun schulden af te kunnen betalen, tuurlijk dat is er zeker ook

I: Ja. Dus dat is ook wel een gevolg van.

R: Van van schulden maken ja, er zijn ook genoeg mensen die schulden maken en dan echt zo diep er in zitten dat ze denken ‘ja wat nu?’ en dan gaan ze toch maar de criminaliteit in.” (23 jaar).

Maatregelen

Ook hier komt weer het gebrek aan vertrouwen in de overheid naar voren. Dit blijkt bijvoorbeeld door na een idee te zeggen dat dat toch nooit gaat gebeuren. Het hebben van een baan zou schulden en criminaliteit kunnen verminderen volgens de jongens.

“R: Uiteindelijk ja.. het is zeg maar het is denk ik een heel erg groot, een heel erg groot probleem. Dat gewoon, dat mensen ook geen baan, een baan hebben bijvoorbeeld. En dat ze, als mensen geen baan hebben dan moeten ze ze zich alsnog kunnen voorzien in hun eten en drinken en et cetera al die dingen. Dan dat ze zich bijvoorbeeld ja dat kunnen, ze kunnen criminele, criminele dingen gaan doen of ze kunnen ook wat gaan lenen een keertje en nog een keertje en nog een keertje. Dus misschien een baan hebben, zoals mensen waarbij het heel erg waarschijnlijk is dat hun nog ooit wat gaan lenen of ooit wat gaan doen als die dat hard nodig hebben en als die mensen geen baan hebben of geen baan kunnen krijgen dan is dat wel heel erg voor de hand dat die later ook nog echt wat gaan doen of dat het misgaat bij hun.” (18 jaar).

“R: Dus als je dan die cursus geeft van schulden en een cursus van criminaliteit bijvoorbeeld wat er met je gebeurt dat bijvoorbeeld twee gedetineerden naar de, naar die naar die klas gaan, agent erbij. Weet je wel die dan hun verhaal vertellen van luister ik heb dit en dat gedaan, ik ben opgepakt. Ik heb nu mijn leven verpest, ik verdien nu misschien 800 euro per maand terwijl ik 4 kinderen heb. Snap je? Als je dat soort dingen vertelt. Beïnvloed je kinderen daar mee. Dan gaan de kinderen nadenken voordat ze wat gaan doen. Dus als ze dat doen dat allemaal, hele goeie wat ik nu zeg maar dat gaat niet gebeuren.” (19 jaar).

Volgens de respondent uit Arnhem moet er preventief gewerkt worden. Dit kan door straatcoaches in te zetten en mensen met elkaar te laten praten, zowel in de wijk als door hulpverleners en beleidmakers.

Conclusie

Het schuldprobleem onder jongeren staat steeds meer in de belangstelling. Ook jeugdcriminaliteit is een blijvend verschijnsel in de samenleving en belangstelling. Naar een mogelijk verband tussen schulden en criminaliteit onder jongeren is echter nog geen onderzoek gedaan. Door middel van 12 half open interviews is onderzocht hoe ervaringsdeskundige jongeren een verband zien tussen schulden en criminaliteit en welke maatregelen zij relevant vinden.

De onderzoeksvragen voor dit onderzoek luiden: (1) hoe zien ervaringsdeskundige jongeren een verband tussen schulden en criminaliteit? (2) Welke maatregelen zien deze jongeren als relevant?

Geld voor luxe dingen is erg belangrijk voor deze jongens. Ze hebben dan ook een hoog uitgavenpatroon en zien zelf dat ze niet goed met geld omgaan.

De grootste oorzaak van schulden is volgens de jongens een slecht financieel inzicht. De jongens gaan vooral slecht met hun financiën om en hebben een gebrek aan verantwoordelijkheid. Het regelen van hun financiën, en het hebben van schulden lijkt ze niet zo veel uit te maken. Ze geven wel aan dat ze veel geld nodig hebben voor luxe dingen en status, maar ze geven niet aan dat ze daar bijvoorbeeld geld voor lenen en zo in de schulden komen. Het is eerder het geval dat de jongens het geld dat ze hebben aan nieuwe dure dingen uitgeven, in plaats van rekeningen te betalen. Aan de ene kant hebben de jongens een onverantwoordelijke houding wat financiën betreft, aan de andere kant geven ze aan dat schulden stress en zorgen opleveren. Toch lijkt zuinig leven voor deze jongens geen optie. Als gevolg van schulden noemen zij vooral zaken als spullen kwijtraken aan bijvoorbeeld de deurwaarder. Al met al zijn de jongens materialistisch ingesteld. Wat maatregelen

voor schulden betreft, is het opvallend dat de jongens hier weinig vertrouwen in hebben, vooral niet in maatregelen van de overheid.

Criminaliteit lijkt aan de ene kant normaal te zijn voor deze jongens, aan de andere kant schaamden ze zich ervoor tijdens het interview en wisten ze dat het fout was. De grootste drijfveer voor criminaliteit is geld. Criminaliteit is een doelbewuste manier om aan geld te komen om dure spullen te kunnen kopen en voor sommigen om status te ontlenen aan die dure spullen. Soms ontleent men status aan het plegen van het delict zelf. Voor een enkeling is spanning of verveling de drijfveer. Als oorzaken worden ook stoer doen voor de groep en een gebrek aan verantwoordelijkheid genoemd. Geen toekomstvisie en daarmee geen vooruitzichten op (veel) geld, is ook een oorzaak voor criminaliteit. De omgeving (buurt en groep) kan het volgens de jongeren makkelijker maken om criminaliteit te gaan plegen. Schulden kunnen ook een oorzaak voor criminaliteit zijn, maar dan vooral om aan geld voor dure spullen te komen. Schulden afbetalen is dan meestal geen prioriteit. Wat betreft maatregelen kan criminaliteit niet voorkomen worden, verminderen kan volgens de meeste jongeren wel. Vooral de wijk is volgens hen een plek waar men aan de slag moet met activiteiten.

Omgeving en een te hoog uitgavenpatroon zien de jongens als oorzaak voor schulden en criminaliteit. Door de omgeving kom je makkelijk in aanraking met schulden en criminaliteit. Criminaliteit leidt bijna nooit tot schulden volgens de jongens. Schulden leiden wel vaker tot criminaliteit. Zo maken schulden criminaliteit bijvoorbeeld verleidelijk. Het hangt echter van de persoon en diens toekomstvisie af of iemand daadwerkelijk criminaliteit gaat plegen. Het blijft volgens de jongens een eigen keuze; met een goed toekomstbeeld ga je de criminaliteit niet in. Deze jongens hebben voor ogen wat ze willen, hebben daar veel geld voor nodig en grijpen hiervoor de middelen aan die ze om zich heen zien: zaken niet betalen en schulden maken en criminaliteit plegen om aan geld te komen. Een effectieve maatregel voor schulden en criminaliteit zien de jongens in straatcoaches. Daarnaast zou goede communicatie tussen hulpverleners en beleidsmakers preventief werken. Een passende opleiding en leuk werk komen terug bij zowel maatregelen voor schulden en criminaliteit afzonderlijk, als bij schulden en criminaliteit samen.

Er zijn maatregelen genomen om de data zo betrouwbaar mogelijk te maken. De interviewer nam een objectieve houding aan om interview bias te voorkomen (Williams, 1964). De respondenten zijn op hun gemak gesteld en in een voor hun vertrouwde omgeving geïnterviewd. Door middel van doorvragen is er zo volledig mogelijk geantwoord door de respondenten. De betrouwbaarheid van de analyse is vergroot door gebruik te maken van bestaande software, MAXQDA (Boeije, 2005).

Vanwege het feit dat het een kleine en specifieke groep respondenten betreft, namelijk bijna allemaal uit dezelfde wijk, zijn de resultaten van dit onderzoek statistisch niet generaliseerbaar voor alle criminele jongeren met schulden in Nederland. Kwalitatief onderzoek is echter wel inhoudelijk

generaliseerbaar (Boeije, 2005). Jongeren met een soortgelijke achtergrond die opgroeien in een soortgelijke wijk zullen waarschijnlijk eenzelfde beeld van schulden en criminaliteit schetsen.

Discussie

Het beeld dat de jongens schetsen met betrekking tot schulden en/of criminaliteit komt overeen met een aantal bestaande theorieën.

Schulden

Wat betreft schulden geven de jongens aan dat het vooral te maken heeft met een laag financieel inzicht. Dit komt overeen met onderzoek van (De Gier et al, 2007). Dwyer et al. (2011) veronderstelt dat schulden ontstaan door spanning. Schulden zouden een uitweg zijn om levensdoelen te kunnen bereiken. Dit werd echter niet door de jongens bevestigd. Schulden worden niet bewust gemaakt om levensdoelen te bereiken maar ontstaan door een gebrek aan verantwoordelijkheid en inzicht. Spanning en schulden wordt niet direct bevestigd door de jongens. Het kan wel zo zijn dat de jongens te druk zijn hun levensdoelen op een illegale manier te vervullen, waardoor ze zich niet met legale financiën bezig houden en daarmee schulden creëren. De jongens geven wel een verband tussen schulden en status aan zoals ook door Dwyer et al. (2011) wordt verondersteld.

Criminaliteit

De jongens geven wat betreft criminaliteit zaken aan die overeenkomen met de spanningsbenadering. De jongeren willen geld om doelen te bereiken en zien in criminaliteit een middel om geld te krijgen, hiermee krijgen ze ook status. Er is voor de jongens dus sprake van anomie. Er is een gat tussen de doelen (geld en status) en de middelen om deze doelen te bereiken (Miedema, 1997). Voor de aanvulling op de spanningsbenadering van Agnew (2001, 2006) geven de jongens geen bevestiging. Ze plegen geen criminaliteit uit woede of frustratie. Het is puur een middel om aan geld te komen en aan dat geld status te ontlenen. Ook de zelfcontrole theorie wordt voor criminaliteit bevestigd. De zelfcontrole theorie stelt dat door een lage zelfcontrole men weinig weerstand kan bieden aan verleidingen op korte termijn. Deze mensen zullen sneller op illegale wijze hun behoefte bevredigen, ongeacht de sociale en maatschappelijke consequenties op lange termijn (Junger, Terlouw, van der Heijden en Rutenfrans, 1995; Lissenberg et al., 2001). De jongens willen snel geld hebben om snel hun behoeftes te bevredigen met dure spullen. In tegenstelling tot de risicobenadering van Junger (2001) geven de jongens niet aan criminaliteit te plegen om het nemen van risico

Schulden en criminaliteit

Wat betreft criminaliteit en schulden lijkt de gelegenheidstheorie op zowel schulden als criminaliteit van toepassing. De gelegenheidsbenadering stelt dat criminaliteit ontstaat doordat de gelegenheid ertoe wordt geboden (Lissenberg et al., 2001). De jongeren bevestigen dit voor zowel schulden als criminaliteit. Status komt ook bij zowel schulden als criminaliteit naar voren, geld is voor de jongens een middel tot status.

Dit onderzoek geeft het beeld van ervaringsdeskundige jongeren weer. Dit beeld hoeft niet overeen te komen met de werkelijkheid. Het zou interessant zijn om bijvoorbeeld door middel van observaties te kijken of en hoe er een verband gezien wordt tussen schulden en criminaliteit voor deze jongens.

Literatuur

- Agnew, R. (2001). Building on the foundation of general strain theory: specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38, 319-361.
- Agnew, R. (2006). *Pressured into crime: An overview of general strain theory*. New York: Oxford University Press.
- Baarda, D. B., Goede, M. P. M. de. & Teunissen, J. (2001). *Kwalitatief onderzoek. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Stenfert Croese.
- BNN. (2011). *De nationale geldtest*. Verkregen op 27 januari, 2011, van <http://sites.bnn.nl/page/denationalegeldtest>
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Den Haag: Boom.
- Claassen, A., Polman, J. & Katteler, H. (2008). *Resultaten financieel inzicht van 8 tot 18 jarigen in Nederland. Onderzoek onder 3941 scholieren*. CentiQ in opdracht van: Ministerie van Financiën.
- Dwyer, R. E., McCloud, L. & Hodson, R. (2011). Youth debt, mastery, and self-esteem: Class-stratified effects of indebtedness on self-concept. *Social Science Research*, 40, 727-741.
- Froggio, G. (2007). Strain and juvenile delinquency: a critical review of agnew's general strain theory. *Journal of Loss and Trauma*, 12, 383-418.
- Gemeente Utrecht. (2011). *Wijksite Utrecht Zuid*. Verkregen op 8 juni, 2011, van <http://www.utrecht.nl/smartsite.dws?id=72102>.

- Gier, H.G. de, Verschoor, W.F.C., Frijns, B.P.M. & Lehnert, T. (2007). *Verslag vooronderzoek financieel inzicht en ontwikkeling vragenlijst*. Nijmegen: ITS.
- Gottfredson, M. R. & Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. Californië: Stanford University Press.
- Heijst, P. van. & Verhagen, S. (2009). *Jongeren en schulden: De leerlingen van ROC Midden Nederland in beeld*. Amsterdam: SWP.
- Junger, M., West, R. & Timman, R. (2001). *Crime and risky behavior in traffic: an example of cross-situational consistency*. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38, 439-459.
- Junger, M., Terlouw, G., Heijden, P. van der. & Rutenfrans, C. (1995). Zelfcontrole, ongevallen en criminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 37, 2-21.
- Kleemans, E., Weerman, F. & Enhus, E. (2007). Theoretische vernieuwing in de criminologie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 49, 239-251.
- Lissenberg, E., van Ruller, S. & Swaaningen, R. van. (2001). *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie*. Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- MAXQDA. (2007). *MAXQDA 2007 introduction*. Marburg: VERBI GmbH.
- Miedema, S. (1997). *Het peilen van de diepte. De relatie tussen werkeloosheid en delinquentie bij jongvolwassen mannen*. Groningen: RuG, Faculteit der Rechtsgeleerdheid.
- Nibud. (2008). *Financieel gedrag van jongeren. Achtergronden en invloeden*. Verkregen op 20 januari, 2011, van <http://www.nibud.nl/over-het-nibud/actueel/onderzoeksrapporten/nieuws/nc/1/artikel/jongeren-kunnen-financiele-verantwoordelijkheid-niet-aan-1.html>.
- Noorda, J. & Pehlivan, T. (2009). *Kredietcrisis onder risicjongeren. Een andere kijk op schulden en huisvestingsproblemen*. Den Haag: Sdu uitgevers.
- Ommeren, C.M. van., Ruig, L.S. de. & Vroonhof P. (2009) *Huishoudens in de rode cijfers. Omvang en achtergronden van huishoudens met (een risico op) problematische schulden*. Eindrapport. Verkregen op 17 november, 2010, van <http://ikregeer.nl/documenten/blg-34706>.
- Stichting weet wat je besteed (2011). *Money Mindsets. Alles wat je moet weten van jongeren en geld*. Verkregen op 27 februari, 2011, van <http://www.nibud.nl/professionals/alle-producten-en-diensten/lesmateriaal/money-mindsets.html>.
- Turner, N. E., Preston, D. L., Saunders, C., McAvoy, S. & Jain, U. (2009). The relationship of problem gambling to criminal behavior in a sample of Canadian male federal offenders. *Journal of Gambling Studies*, 25, 153-169.

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). (2010). Schuldenproblematiek als risicofactor. Verkregen op 17 november, 2010, van <http://wodc.nl/onderzoeksdatabase/schuldenproblematiek-als-risicofactor.aspx>.

Williams, J.A. Jr. (1964). Interview-respondent interaction: A study of bias in the information interview. *Sociometry*, 27, 338-352.

Bijlage

Bijlage 1.

Zoals omschreven in De gier et al. (2007)

• Persoonlijke factoren

- Factoren zoals leeftijd, geslacht, opleiding en inkomen kunnen invloed hebben op het financiële gedrag van mensen.
- De mate van risicoaversie kan invloed hebben op het financiële gedrag van een individu. Deze houding ten aanzien van risico wordt volgens het focusgroepenonderzoek in grote mate bepaald door het gevoel van zekerheid of onzekerheid over de financiële situatie. Zekerheid of onzekerheid kan dus ook leiden tot een bepaald gedrag.
- Andere factoren zoals aangehaald in het onderzoek uitgevoerd door de AFM (AFM, 2004) kunnen een rol spelen. Hierbij valt te denken aan het normen- en waarden patroon van een individu, de manier waarop een persoon omgaat met geld en de invloed van de sociale omgeving op de persoon.
- Volgens het focusgroepenonderzoek speelt de houding ten opzichte van financiële zaken ook een belangrijke rol. Consumenten kunnen een “hands-on” of een “hands-off” mentaliteit hebben. Personen met een hands-on mentaliteit zijn het liefst zo min mogelijk afhankelijk van derden bij het regelen van hun financiële zaken en nemen hun financiële beslissingen het liefst individueel. Mensen met een hands-off mentaliteit betrekken graag andere partijen (familie, banken of tussenpersonen) bij het nemen van hun beslissingen. Deze hands-on/hands-off mentaliteit komt overeen met de bevindingen van de AFM (AFM, 2004). De AFM concludeert dat het beslissingsproces van een individu in sterke mate wordt bepaald door of een persoon beslissingen individueel neemt of samen met derden.
- Cultuur en religie kunnen ook een belangrijke rol spelen bij het financiële gedrag.

- **Situationele factoren**

- Situationele factoren betreffen onder andere de gezinssituatie, de financiële situatie, de levensfase en de ervaring met financiële producten.
 - Uit het focusgroepenonderzoek en het AFM rapport blijkt dat de levensfase een belangrijke rol speelt bij het nemen van beslissingen. Vooral op momenten waar veranderingen plaatsvinden, kunnen leiden tot ander financieel gedrag. De studie van de AFM identificeert vier momenten waarop een verandering in het gedrag plaatsvindt:
 - Geboorte van een kind: na de geboorte van een kind gaat men bewuster met financiële zaken om.
 - Trouwen: men gaat beslissingen meer samen nemen.
 - Scheiding: vooral vrouwen worden gedwongen meer betrokken te raken bij financiële beslissingen.
 - WAO: door de daling van inkomen moet men bewuster met geld om gaan.
 - Studiefase: een situatie waarin men geconfronteerd wordt met lenen en verzekeren op basisniveau.
 - Post-studie fase: een situatie waarin men geconfronteerd wordt met studieschuld, inkomsten uit arbeid en verzekeringen.
 - Stabiele gezinssituatie: een situatie waarbij men gaat denken aan pensioen, beleggen en investeren.
 - Empty-nesters: een situatie waarbij men zich vooral bezighoudt met pensioen en oudedagvoorzieningen.
- Een andere situationele factor die uit het focusgroepenonderzoek naar voren komt is of de financiële situatie van een huishouden stabiel of instabiel is. Een stabiele situatie kenmerkt zich door een vast en toereikend inkomen, een regelmatig uitgavenpatroon en een solide toekomst. Een instabiele situatie kenmerkt zich door een instabiel inkomen, een fluctuerend uitgavenpatroon en een minder helder beeld van de toekomst. Deze stabiliteit/instabiliteit kan invloed hebben op het financieel gedrag van het individu.
- Ervaring met financiële producten kan een belangrijke rol spelen in het financiële gedrag van een individu. Positieve of negatieve ervaringen zullen in sterke mate bepalen hoe geïnteresseerd een persoon is in financiële aangelegenheden en in hoeverre men open staat voor kennis en informatie.

- **Psychologische en gedragsfactoren**

- De psychologische factoren die in het vorige hoofdstuk nader genoemd zijn (prospect theory, en de clusters self assessment, informatie en beslissen), kunnen een belangrijke rol spelen.
- Individuen kunnen anders handelen in situaties van bijvoorbeeld winsten of verliezen (sparen of lenen).
- De financiële zelfinschatting van expertise kan invloed hebben op het gedrag en financiële motivatie.
- De betrokkenheid bij financiële zaken kan een invloed hebben op het financieel handelen.

- **Financiële verantwoordelijkheid**

Financiële verantwoordelijkheid is de manier waarop mensen in het dagelijkse leven met hun financiën omgaan. Financiële verantwoordelijkheid heeft betrekking op de manier waarop mensen hun geld kunnen beheren en of zij kunnen budgetteren.

- **Financiële motivatie**

Financiële motivatie is de wil die een individu heeft om kennis en vaardigheden op te nemen over financiële producten en over verantwoord financieel handelen.

- **Financieel bewustzijn**

Financieel bewustzijn betreft de mate waarin het individu zich bewust is van zijn huidige financiële situatie en van de beschikbare financiële producten die relevant zijn voor zijn situatie.

- **Financiële kennis**

Financiële kennis is het kennisniveau dat een individu heeft over het handelen ten aanzien van bepaalde producten. Begrijpt het individu de relatie tussen rendement en risico? Heeft een individu kennis van de verhouding tussen looptijd en interestbetaling bij leningen? Kan het individu verschillende producten vergelijken en rationele keuzes maken?

- **Financiële vaardigheid**

Een financieel vaardig individu past de kennis die hij heeft correct toe in het handelen met financiële producten.